

FOREDRAG AV SVERRE KJELSTRUP
FMU 25.5.92
NORSK INNSTAS I DEN FINSKE FORTSETTELSESKRIGEN.

104085

Den frivillige norske deltagelse i Finland under fortsettelseskriegen den har en politisk og en militær side, jeg skal bare beskjeftige meg med den militære, men det griper litt over i hverandre så jeg må også ta litt av det politiske. Vi husker jo vinterkrigen som varte i 4 måneder den hadde også endel norske frivillige - noen hundreder. Jeg har aldri fått helt rede på hvor mange som falt der borte, jeg tror det var 2 mann de var ved fronten i noen uker. Da var jo deltagelsen under fortsettelseskriegen atskillig større og varte meget lengre.

Krigen mellom tyskland og sovjetunionen brøt da også ut den 22. juni 1941 og Finland kom med noen dager senere, det Finland ønsket å oppnå var selvsagt å få tilbake de områdene de hadde måtte avstå under vinterkrigen. Nå var russerne forholdsvis beskjedne under den første fredslutningen, Finnene måtte riktignok avstå det Karelske nes og byen Viborg men de fikk beholde korridoren til Nordishavet, slik at det var en ganske kort kyststripe der fra grense Jacobselv og østover til Halsen på Fiskerhalvøya som var finsk. Med Petsamo som en brukbar havn, også vestsiden av Fiskerhalvøya den var finsk. Da krigen hadde vart noen dager ble det fra norsk side opprettet en avdeling som skulle delta på finsk side, det var ihvertfall forutsetningen, det var Den norske Legion. Senere kom det et Politikompani til, jeg nevner de spesielt for de skulle finland, men de kom ikke dit de ble satt inn på Leningradfronten sydside. Jeg skal ikke komme inn på det men det skyltes også rett og slett "Sjanghaiing" ifra tysk side, det var et klart brudd på forutsetningene. Her ser dere de avdelingene som deltok i fortsettelseskriegen det er, først og fremst Den norske Legion- Viken bataljon, og 1. Politikompani. Men de kom ikke til Finland, men de jeg har ført opp videre, Skikompaniet, Skijegerbataljonen og 2, 3 og 4. Politikompani. De kom virkelig til Finland, tilsammen utgjorde dette ca 4.000 mann. I alt deltok det 7.000 nordmenn på østfronten under den 2 vk, de andre 3.000 øverige deltok i forskjellige avdelinger av W-SS. Men det var ikke rene norske avdelinger, det var blandete avdelinger som bestod av frivillige fra forskjellige land. De ble inndelt i germanske frivillige og andre frivillige og germanske frivillige ble organisert i W-SS. De andre kom i Wehrmacht f.eks den Spanske "Blå Divisjon" den var organisert i Wehrmacht.

Da det ble aktuelt å opprette flere avdelinger som skulle til Finland da kunne man rett og slett stille betingelser og det var minister Axel Stang som var foregangsmann der. Han sier til tyskerne at vi skal stille et kompani men betingelsen er - Finland. Da sier tyskerne "Jo bare kom det er alright, vi skal utstyre dem de skal få W-SS uniformer de skal få våpen og opplæring og så har vi nord i Finland en SS-Divisjon som står der, de vil bli underlagt den". Da skal vi se littegrann på hvor de forskjellige avdelingene ble satt inn, men da må man ha littegrann peiling på krigføringen der oppe. Den nordlige

delen av fronten var det tyskerne som holdt og den sørlige holdt finnene. Tyskerne støtte inn langs tre hovedretninger, det var først langs ishavet hvor de også kunne starte fra Fiskerhalsen som da var finsk, men de kom ikke så langt. De kom til et sted som het Litza som vi stadig hørte i Wehrmachtsberichte om Litzafronten. T.o.m ute på fiskerhalvøya der holdt russerne seg så den offensiven der kjørte seg ganske raskt fast. Så er det endeløse vidder nedover her hvor det var litt spredt patruljevirkosomhet. Det neste hovedstøtet var ved Sallafronten der hvor de norske frivillige var satt inn under vinterkrigen. Her er det forbindelse med vei og jernbane over til Kandalaks som ligger innerst i det nordvestre hjørne av Kvitesjøen. Denne offensiven kom et stykke forbi den gamle grensen, her hadde finnene måtte avstå et område. Russerne ville ha trykket grensen et lengre stykke vekk ifra Murmanskbanen og det gjorde de klokt i for der på det Karelske nes gikk forbindelsen for nære vitale russiske innretninger. Det neste støtet kom også her langs jernbanen fra Salla over Alakurthi. Men de nådde ikke lenger en et lite stykke over den russiske grensen, her kjørte offensiven seg fast. Så var det den tredje sønnenfor som var et kraftig hovedstøt, og det var nesten de lykkedes. Det var fremstøtet ifra Kuusamo over den gamle grensen og på einet mellom de to store sjøene som ligger her. Den sørligste heter Toapajärvi og den nordligste Pääjärvi, det er to meget store innsjøer. De er forbundet med et smalt einet, det er bare 4 meters høydeforskjell mellom de sjøene, så det er en ganske rolig flod som fløt imellom. Her gikk offensiven ganske raskt fremover og de kjempet seg over til Soujana som den elven heter, fremover her tok Kiestinki og videre østover. Nå hadde russerne bygget en sidebane til Murmanskbanen fra et knytestpunkt som het Louhi og frem til Kiestinki som ligger i nordenden av Toapajärvi. Det ble tatt og fremmarsjen fortasatte videre helt til de stod 34 km fra Louhi. Men da satte russerne inn en motoffensiv og til slutt ble fronten stabilisert langs en linje her 42 km fra Louhi tversover vei og jernbane. Vi hadde jo når vi var der borte både finske og russiske kart derfor bruker jeg finske og russiske navn litt om hverandre, mine kunnskaper i russisk er meget beskjedne.

Hovedstøtet kom naturligvis langs denne linjen her og det varte ikke lenge før man bygget seg ut til begge sider og her er det endeløse skoger, myrer og vann - de tusen sjøers land. Dette strekker seg langt østenfor grensen til Russland, dette er jo det Karelske/Finske republikk. Befolkningen her snakker finsk men jeg så ikke noe til dem, "Ita-karela" det betyr østkarelen.

Den følgende vår mens det ennå lå dyp sne prøvde russerne et motstøt. De forsøkte seg utenom på begge sider men de støtte snart ut i uveisomt terreng og led store tap. Nå er forholdet det at her, så langt øst, her er det ikke slik som i Norge at det kommer snø så kommer det en mildværsperiode så kommer det ny snø. Når man går på ski her hjemme synker man skjeldent lenger ned en midt på leggen. Der borte var det slik at det ble jo så kaldt og det falt stadig mer og mer snø, men det var også løs pulveresnø fra bakken og opp til 1 - 1.5 meters høyde. Gikk man på ski der det ikke var tråkket løype så sank man ihvertfall ned til knærne. Det gjorde all bevegelse utenfor veiene meget betenkelig. Så kommer vi frem til året 1943 da

Skikompaniet ble sendt bort til Kiestinkifronten. Kp.sjefen var Gust Jonassen og de ble satt inn på Kiestinkifrontens nordflanke. Her har vi en stor sjø som heter Jeletejerosero, her en annen sjø Nisjesero og Kapanezsero og her oppe er det noen høyder som vi kommer til å snakke om siden. Det er 331 Hasselmann og 328 er Kaprolat. Disse navnene her er hverken finske eller russiske det kommer av at de første kommandantene som var lå der oppe het henholdsvis Kaprolat og Hasselmann.

Så har vi denne sjøen her som het Sennosero med en skoglandsby med samme navn. Den sjøen heter på finsk Päinajärvi, det betyr høysjøen. Men her oppe livnærte befolkningen seg av fe- og skogsdrift her var det også littegrann av dyrket mark. Her hadde vi "Strasse der Gebirgsjäger" den veien gikk til Kiestinki eller "Strassenkreutz" Kiestinki som var like nord for stedet Kiestinki. Kp. Jonassen ble satt inn her oppe i oppklaringsøyemed og var flere turer oppover og østover og til et sted som het Astchmasjøen. Så hadde kompaniet små feltvakter som kompaniet leilighetsvis besatt. Der oppe ved Schapkosero var den nordligste feltvakten herfra og nordover til Sallafronten var det en åpen luke på 4-5 norske mil hvor det ikke var annet en skog, myrer og vann intet annet. Kp Jonassen var ute et års tid de var aldri i virkelig kamp men en gang kom de opp i et russiskt minefelt som var bevoktet og her falt Gust Jonassen sammen med tre mann. Den neste avdeling som skulle bort dit var den norske Skijegerbataljonen, den ble satt opp i tyskland, derfra kom den til Oulo ved den botniske bukt, og fremover i etapper. Den kom til Kuusamo som lå og fremdeles ligger på finsk side av grensen derfra frem til Kiestinki og videre fremover til en vei som het Mayweg. Tyskerne hadde en ganske stor feltkirkegård ved Kiestinki og en annen ved Mayweg her ble Gust Jonassen begravd. Her ser dere skijegerne på marsj fremover de hadde "Knippfelbindinger" de trekker her en pulk som heter på finsk Akja, slik at de slapp å bære noe på ryggen.

Her er vi fremme ved Mayweg, det er Gust Jonassens grav, offiseren til venstre er Holmen som tok over kompaniet etter at Jonassen var falt. Han til høyre heter Rolf Wahlstrøm han falt på Kaprolathøyden, han var jeg sammen med i luftvernregimentet i Stavern. Vi var 5 kamerater ifra luftvernregimentet, 4 av oss havnet hit og 3 falt. Vi hadde som oppgave å foreta rekognoseringer nordover og østover. Her ser vi Astachmasjøen her hadde vi to feltvakter "Birkhan" og "Ouerhan" altså orrhanen og tiueren. Da vi var kommet opp lå ennå et politikompani her oppe, det hadde besatt Sennosero men de hadde satt ut en feltvakt ved Schapkosero. Her lå det en tropp under ledelse av løytnant Bech, en jeg kjente ifra Stavern, de ble angrepet av en stor russisk styrke i løssneen. Men Bech lå i ganske gode utbygde stillinger og slo tilbake alle angrep inntil russerne kom inn fra siden, og da bestemte han seg for å gjøre et utfall og løp ut i spissen for en liten gruppe av sine menn og skøyt med MG ifra hoften men da falt han. Han ble også gravlagt på Mayweg mens vi lå der. Nordmennene mistet der 4 mann og etterpå ble det talt opp 92 døde russeren foran stillingene, dette er et forhold som vi ble vitne til så mange ganger at når russerne følte seg overlegne/trodde de kunne oppnå noe så pøste de på med folk. Og de som gikk forrest viste at om de prøvde å snu om og

flykte så gikk politrukene bak og skøyt dem. Og dette er årsakene til de tapene som russerne ved flere anledninger hadde.

Det var i mars 1944 at Skijegerbataljonen kom frem og besatte disse stillingene her og da hadde etterhvert norske sjefer overtatt kompaniene. Intill da hadde vi hatt tyske "Beratere" - rådgivere. Så 1 og 2 kp var overtatt av henholdsvis Kahrs og Skjefstad mens jeg som var i 3.kp hadde ennå tysk sjef. Men nå kom Halle opp og overtok kommandoen overtatt av bataljonen, og da ble det straks en annen tone. Den tyske sjefen min hadde jeg vanskelig for å samarbeide med, jeg har mange ganger hatt vanskelige overordnede men han tror jeg er den værste (Grondt). Ikke kunne han gå på ski ikke hadde han peiling på vinterkrig og var en nokså forstøffet person så varte det ikke lenge før det oppsto gnissninger og det var jo kjent. Noe av det første Halle sa til meg da han kom opp "Ville det ikke være bedre for dem å komme til en annen avdeling" Jo sa jeg det har jeg tenkt på selv. Nå var forholdet det at min venn Axel Steen som jeg også kjente ifra Stavern hadde på egen søknad kommet seg over i Artilleriet for han ville tilbake til sitt opprinnelige våpen. da det var gått en tid ville han tilbake til Skijegervataljonen, han var ikke så forferdelig flink i tysk. Og da ble det til at Steen og jeg byttet, Steen kom til 3. kp. Litt senere på våren ble det bestemt at Arnfinn Vik skulle overta 3. kp, men han ble rett før såret i en trefning og kom på sykehus. Så det ble Steen som overtok kompaniet og det var den 25. juni 1944 at det braket løs. Steen hadde lenge vært oppmerksom på russisk aktivitet i skogene her. Det hadde vært russisk aktivitet her på vinteren også, og da hadde et batteri kommet i stilling og skøyt inn et sperreildområdet foran høydene. Disse høydene har en helt bestemt formasjon, de har en ganske bratt vestslope og så faller de slakt østover akkurat som Kolsås. De må antagelig vært helt fulle av jern eller magnetisk malm for kompasset var helt umulig. Hvis man kikket på kompasset og gikk 10 meter så pekte nåla en helt annen veg. Steen hadde sendt rapport på rapport om russisk aktivitet men på den tiden der hadde Halle reist hjem på permisjon og vi hadde igjen fått tysk kommandør, og det var noe svikt i meddelelsene der som gjorde at Steens meldinger ikke ble tatt tilstrekkelig høytidlig. Den 25. juni 44 hvor russerne satte igang sin offensiv lå Steen der uten mulighet for artilleridekning. Russerne trenkte på fra øst og fra nord og Steen ble overdyngnet med granater, hva som skjedde der er svært så vanskelig å rekonstruere i ettertid for det var så få overlevende. Noen har kommet tilbake ifra russisk fangenskap men antagelig har Steen selv falt på et tidlig tidspunkt og hans nestkommanderende Wahlstrøm. Slik at de underordnede, lagførerne ikke fikk de nødvendige instruksjoner, men da til slutt hadde skutt opp sin ammunisjon greide en liten gruppe å slå seg ut nordover og igjennom skogene. De hadde russere på alle kanter og de kom seg helt vest hvor til nordenden av Pääjärvi hvor de støtte på en finsk feltvakt. Da ble de tatt for russere og beskutt, da ropte de "Vi er nordmenn" heldigvis var det svensktalende finner ibland dem som skjønnte sammenhengen. Man da var en av dem dødelig såret. En annen gruppe slo seg ut og kom over til Hasselmannstillingen og den ble innringet og tatt neste dag. Her var det en større gruppe

som slo seg ut vestover, russerne trengte seg på langs Kapanezsjøen og nordfra etter at Kaprolat var tatt. Men de greide å ta seg ut mellom linjene og svømme over Kapanez ikke der hvor det var smalest for der var de redd for russisk beskytning.

Da var det bare sørgelige rester igjen av Skijegerbataljonen, den ble trukket tilbake og reorganisert for at den senere kunne delta. Om dere ser nøye etter er Ugelstad i offisersuniform og jeg i menig uniform, da jeg har tatt av meg skulderdistingsjonene. Da vi var ute og gikk så tok vi av alle distingsjoner slik at russerne ikke skulle ha noen holdepunkter. Vi hadde streng ordre om at alle karter skulle vi stikke dypest ned i snøen slik at de ikke ble funnet. Jeg skal forsøke å skisse opp hva som kan være den russiske planen. Her stod det et tyskt armeekorps med finske forbindelsesoffiserer men russerne ville da ved å støtte frem her mellom Jeletosero og Sennosero og frem og ned til einet her ved Sojana og ved en tilsvarende knipetangmanøver kunne de knipe sammen fronten, og inneslutte hele armeekorpset. Det var tydeligvis den russiske planen som måtte forhindres. Overalt i dette myrlendte strøket her måtte vi bygge kavleveier, uten disse veiene var det helt ufremkommelig for kjøretøyer, det var vanskelig nok for kløvhester. Finnene var like gode som oss på ski men med tyskerne var det så som så. En gang da Steen var ute og gikk med mesteparten av sitt kompani, da støtته de sammen med et russiskt kompani og det kom til skuddveksling. Da var også et tyskt kompani i nærheten og de telegraferte "Vi hører skytingen og går etter lyden". Men de brukte nesten 3 timer for å komme frem 3 km, da de ankom var russerne forlengst forsvunnet. Der kunne man tatt russerne til fange, forholdene var ganske gunstige for det.

Sønnefor oss var det to hovedstøtetretninger det var over Ouctua, der var finnene alene og så var det over Soumousalmi. Den samme som de brukte under vinterkrigen, da var forholdet det sammen russerne sendte frem avdelinger som ikke kunne gå på ski, da hadde ikke ski engang så de var bundet til veiene. Så der hadde finnene en lett oppgave. Hvor mange russere som falt under vinterkrigen er vist umulig å få skikkelig greie på. Det forekommer meg at de aksepterte tallet er 350.000, men jeg mener at Eysten Fjærli kjent norsk krigskronikør han sier 650.000. Og Nikita Krutsov sier i sine memoarer "jeg tror vi mistet en million mann i finnland". Det er typiskt, for finnene mistet bare en brøkdel, tror det var 70.000 mann. Det sier hvor mye det har å si at man behersker terrenget og kan bevege seg og ikke bare er bundet til hovedveien. Det finske "Mohti" som var betegnelsen på en oppstykket russiske avdeling betyr "reis" på finskt. De ble kuttet opp i små biter og tilintetgjort. I sånt terreng som dette her helt flatt og tett skog, måtte man gå forferdelig forsiktig så man ikke støttet på fienden. Her har vi en kar som bærer en "Funkegerät" en trådløs radiosender, det var et tungt svin og var et løft for en mann, men det gjorde god nytte for seg. Uten dette hadde man ikke hatt den gode muligheten til å kommunisere sammen med hverandre som vi i virkeligheten hadde. I dette flate terrenget her var det naturligvis store problemer med å få gjort noen observasjoner, så enkelte steder måtte vi bygge

høye stilaser for å kunne komme over tretoppene for å se. Det var særlig viktig for artilleriet.

Da jeg kom til artilleriet kom jeg til 4./A.R-6, som lå her nede mellom jernbanen og veien et sted. Situasjonen på nordflanken etter at Kaprolat og Hasselmann var falt. Vi i artilleriet ble jo alarmert av det som foregikk der oppe. Min sjef og meg kom straks til at her måtte vi holde oss klar, for vi kunne få marsjordre. Den avdelingen som jeg kom til, et 7.5 cm bergbatteri var oppsatt med 115 hester. Tyskerne opererte alltid med to betegnelser "Soll-" og "Iststarke", altså hva som skulle være og hva som det i virkeligheten var. Det skulle være 5 offiserer og 306 mann, men vi var 2 offiserer og 250 mann. Når det gjaldt mannskapene var vi forholdsvis vel utstyrt. All bevegelse for offiserene foregikk til hest. Jeg hadde ridd litt sammen med feltartilleristene da jeg gikk på befalsskolen på Akershus, og litt hadde jeg ridd på krigsskolen i Tölz, men det var her jeg virkelig fikk anledningen til å prøve meg. Som hesteholder fikk jeg en tidligere rumensk hussar, og den mannen måtte være født på hesteryggen. Vi fikk marsjordre og det gikk utrolig fort for oss å komme på veien. Disse skytsene som vi hadde de kunne kjøres på hjul trukket av to hester i tandemtrekk, bak hverandre. Men hvis vi skulle utenfor veien måtte skytsene kløves, da ble de delt opp i 8 laster. Og vi marsjerte da opp den såkalte Mayweg. Min sjef var ridd i forveien med sambandstroppen og kom inn på denne veien. Da jeg kom dit kom det en melderytter imot meg med ordre ifra sjefen at jeg skulle gå i stilling på sydsiden av Mustalahti (Den sorte bukt). Jeg var kommet opp til dette krysset som vi kalte "Winnerto". Da fikk jeg se en liten bil med en vimpel og skjønnte at det måtte være en høyere offiser. Jeg red bort til ham og steg av hesten og avga melding, så fikk jeg se at det var min regimentssjef. Og han spurte meg hvorledes det var gått og jeg sa at vi hadde brutt opp da og da og nu hadde vi reist. Så sa han "Das hätte keine andere Batterie geschafft", det hadde intet annet batteri klart.

Så spurte han om hvilke ordrer jeg hadde, og det kunne jeg fortelle fordi hadde jeg nettopp mottatt, jeg skulle gå i stilling med mitt stridsbatteri på sydsiden av Mustalahti. Så sier han til sin adjutant, "Eine pulle für Kjelstrup". Jeg stakk flasken i sadeltasken og red videre. Vi brukte 6 timer fra stillingen der nede og hit hvor vi lå, og jeg tror vi brukte minst like lang tid på den korte strekningen opphørte kjøreveien. Det var forferdelig myrlendt og vi måtte jo hjelpe hestene frem så godt vi kunne men de sank nedi med bena og ble liggende og svømme nedi den myrgjørma. Så var det å dra hestene opp og laste av dem inn på et sted i nærheten hvor det var litt fastere grunn. Så 50 meter lenger borte gjentok det samme seg. Da vi omsider kom frem til stillingen var vi temmelig utkjørt. Det var ikke tale om å ta kjøretøyene frem så vi måtte gi Speissen ordre om å opprette leir et annet sted. Men over den halvøya her var det ganske fast, jeg tror vi bare brukte en halvtime med kløvdyrene over dit. Der hadde jeg sendt ut en forkommando som hadde funnet et passende sted hvor vi kunne gå i stilling. Så valgte vi en kløvheststilling her oppe ved Nowokota, en Ruhestellung. Mens vi lå haer

strømmet det stadig frem infanteri forbi oss fordi russerne hadde da innesluttet ved Sennosero og var trengt frem til den linjen her. Det strømmet stadig frem tyskt infanteri, de måtte skrape sammen det de hadde og jeg husker en av dem som kom forbi var divisjonens musikkorps. Jeg kjente dirigenten godt fra Oulo, Hauptmann. Nikkel, en lystig kar han hadde byttet ut dirigentstokken med en maskinpistol. Min sjef var fremme hos infanteriet og begynte straks å skyte ødeleggelsesild mot de russiske stillingene.

Vi hadde på en eller annen måte fått satt en observatør med "Fungärät" over til Sennosero. Dette var av uvurdelig betydning for de senere kampene. Disse skytsene våre hadde en rekkevidde på 9200 meter, så skytingen her voldt ikke særlige problemer men derimot opp hit var det på maksimum avstanden vi kunne skyte. Det var ikke patronammunisjon vi kunne variere ladningene. Vi hadde 4 ordinære ladninger, 1,2,3 og 4 ladning, men vi kunne også sette inn en 5 ladning for å skyte 9200 meter. Men det var naturligvis en forferdelig påkjønning for stykkene. Det var luftfremføringen det gikk ut over, så jeg måtte straks sende en melding bakover at vi måtte ha en luftpumpe frem, hvis ikke faller 3 skyts ut. Den meldingen var blitt oppfattet bakover at 3 skyts allerede hadde falt ut. Vi fikk pumpen frem i rett tid. Jeg stod i forbindelse med min sjef som sa at dette går ikke vi kommer til å ødelegge kanonene om vi skal skyte noe mer sperreild omkring Sennosero. Så vi ble enige om å få batteriet over på nordsiden av Mustalahti og han rekvirerte stormbåter igjennom infanteriregimentet. De ble trukket frem over eidet, den veien som var myrlendt og ufremkommelig var på kort tid bygget om av pionerene slik at vi kunne komme frem med kjøretøyer. Stormbåtene kom over og jeg hadde sendt en forkommando ut for å finne et passende sted, men på kartene våre der stod det "Aus Schisekarte Ungeeignet". Så å ta ut avstander på disse kartene var noe en ikke burde gjøre. Jeg hadde da for sikkerhetskyld forsøkt å triangulere inn en furu et sted nedenfor der hvor jeg skulle gå i stilling.

Så ble vi satt over i stormbåter her, da lå russerne på den odden her og skøyt inn i bukta. Her inn var det så myrlendt at en måtte gå langt utenfor for å komme rundt. Men vi fulgte land langs den odden her og så ble det satt full fart tvers over. Ganske riktig fikk vi to skudd etter oss men ingen av dem traff. Jeg husker den første granaten den gikk like over båten og tok vannet bak oss og så hoppet granaten bortover vannet og inn til land hvor den detonerte. Dette var de såkalte russiske Ratsjbom som jeg kjente ifra Leningradfronten. De har høy utgangshastighet, de kommer så fort at man ikke får forvarsel, vanligvis vil man høre avskuddet så kan man avgjøre hvor nedslaget vil komme. Her var det ikke mulig og tid til å forutsi noe slik. Vi kom over og opp her og begynte å rydde skuddfelt, her hadde gått forholdsvis greit å rydde skuddfelt for her sank terrenget skrått ned mot vannet. Men her hvor terrenget steg her var det mye verre å rydde skuddfelt fordi det var ganske høye trær foran. Vi hadde en motorsag som hurtig gikk i stå så vi måtte felle alle trær med øks. De nadre skytsene kom ganske snart etter og jeg kunne meldte av for skudd i øvre vinkelgruppe.

Bergkanoner er jo beregnet for å skyte i kupert terreng, så man kan alltid nå målet på to måter. Det er å skyte i øvre vinkelgruppe, skyte et meget sterkt skudd eller man kan ta et flatbaneskudd i nedre vinkelgruppe.

Så i øvre vinkelgruppe var vi meget tidlig skuddklar men da nedre vinkelgruppe er alltid å foretrekke, det er mye sikrere. Så arbeidet vi på spreng for å rydde skuddfelt. Nå hadde vi skutt inn sperreildområder her ved Sennosero, men den 8.7.44 kl.01.30 ble vi alarmert ifra Sennosero, vi kunne høre kampene i det fjerne. Da sier observatøren som vi hadde fått inn i Sennosero "Obertos, Ein Kampfsats", og Obertos var et sperreildområde som lå på den nordøstre delen av Sennosero. Og var et område som jeg slett ikke var innskutt på. En kampsats betyr 8 skudd pr kanon, altså 32 skudd skulle vi skyte inn på et felt jeg ikke var innskutt på. Det var en vanskelig situasjon, jeg tok mitt instrument en vinkelmåler og la den på kartet og leste avstand og vinkel, hovedretningen var tatt med kompass det var gitter (null) nordøst. Så var det BBE "Besondere Vetterverenflusse", vi fikk hver 4 time melding om hvorledes vind og vær virket inn på kulebanen. Jeg hadde en BBE melding ifra kvelden i forveien kl. 22.00 så den var forholdsvis fersk. Det er noen små korreksjoner som må legges inn for at granatene skal treffe riktig, alt dette holdt vi på med febrilsk med å stille og rette. For nå hadde vi ryddet så mye skuddfelt at vi kunne skyte, jeg forsøkte forgjeves å komme i kontakt med min batterisjef som var fremme hos infanteriet men det lykkedes ikke. Det ville jo avlaste meg for ansvar om han ga tillatelse til at jeg skulle skyte på et så usikkert grunnlag. Så kom neste melding ifra Sennosero "Fuer drengen Nötich", da tenkte jeg som så at nå får det bære eller briste og sa "Erste Aussalve" og den gikk ut og så var det resten ut i største mulig tempo. Vi hadde en ildhastighet på 20 skudd i minuttet, så det var gjort på 15 sekunder, da stod jeg med bankende hjerte, da var det tre muligheter. Enten gikk det for langt eller så gikk det utenfor området som skulle beskytes og ikke hadde noen virkning. Det kunne også gå i egne linjer og det ville utvilsom betydd krigsrett for meg.

Så kom neste melding fra Sennosero "Noch Ein Kampfsats", altså ilden lå riktig. Da kunne jeg spre det litt mer og skøyt 32 skudd igjen. Så kom tredje melding "Apperaller Schissen". Våre perkusjonsgranater hadde litt forsinket tenning slik at traff de bakken spratt de lenger opp og detonerte litt lenger fremme i luften. For å skyte rikosjetter må visse betingelser være oppfylt, det har litt å si med nedslagshastigheten, men det viktigste er nedslagsvinkelen. Der gjelder følgende regel, er nedslagsvinkelen under 240 streker, en rett vinkel er 160 streker, er rikosjett sikker. Er den mellom 240 og 360 er den sansynlig, er den under 500 er det mulig. Er den over 500 vil man ikke kunne få rikosjetter. Jeg fant ut da ved å øke ladningen littegrann var det såvidt kulebanen gikk klar av tretoppene foran så kunne vi skyte rikosjetter og det gjorde vi. Men det varte ikke lenge så kom fyrverkern til meg å sa "Wir haben keine Ausfallschüsse mehr", "Nur die Eiserne reserve". Og den faste reserven hadde jeg ikke anledning til å angripe uten ordre ovenfra. Jeg sa "Gut, wir Schissen weiter mit Schrapnell" for der hadde vi hundre granater. Da vi kom

frem hit hadde vi fått med oss endel ammunisjon men så fikk jeg se at her var det noen kasser med panserverngranater som vi hadde hatt mens vi lå i stilling ved hovedvegen. "Hva i all verden er det disse folkene tenker på som sender dette her frem", tror de at det kommer panserangrep her opp hvor det bare er sjø og myr. Så viste det seg at disse hadde kommet opp hit med kløvhestene. Så sa jeg at her har dere brukt 5 kløvhester for å få fraktet disse panserverngranatene hit, kan dere fortelle hva vi skal bruke dem til, "Es wurde zo befohlen".

Først skøyt vi ca 100 skudd med "Schrappnell" og de må temperes og de hadde andre ballistiske egenskaper slik at jeg måtte over på en annen tabell. Da måtte jeg foruten side- og høydevinkel også kommandere tempering, og jeg lot dem detonere omtrent i tretoppshøyde. Det hadde vist også hatt en ganske effektiv virkning. Da det var slutt på dem kom neste ordre ifra Sennosero, "Feuer nach vorne Verlegen, 200 meter". I dette tilfelle her angrep russerne ifra nordøst. Jeg sa nu at nå skulle vi benytte anledningen til å bli kvitt disse panserverngranatene, bare fordel dem pr kanon 12-13 stykker og ut med alt sammen. Jeg måtte jo først undersøke om det var mulig å skyte så langt med panserverngranater og da måtte jeg over i en 3 tabell som jeg inntil da ikke hadde brukt, men det var i orden. Disse panserverngranatene het "H-ladungen" og var ganske korte. Men så stilnet det av, slike motangrep er lette å gjennomføre da er fienden slått på flukt han har brukt opp sin ammunisjon og kastet ifra seg sine våpen. Da kan man med liten risiko for egne tap tilføye fienden store tap. Og det skjedde. En time senere kom det et telegram ifra kompaniet som var innesluttet der han het Hauptmann. Reentz. Det husker jeg godt, det oppbevarte jeg godt inntil jeg ble befridd for dette sammen med en mengde andre eiendeler i maidagene 1945. I løpet at et kvarter er et angrep bestående av to russiske bataljoner fullstendig brutt sammen og tilføyd stor tap dette er bekreftet av fanger og overløpere kaptein. Reentz takker beveget for artilleriunderstøttelsen.

Senere etter at Sennosero var befridd fikk jeg snakket med observatøren. Fikk jeg høre at ilden var kommet litt for sent, russerne hadde trengt inn i gravene og da ble det kamp mann mot mann og Reentz hadde mistet 20 mann på denne nærkampen. Men senere holdt artilleriilden dem nede og sendte dem på flukt. Men hva var det du skøyt med til slutt sa han, ja det var panserverngranater. Det viste seg at heldigvis var det litt fast og steinete terreng fordi panserverngranatene må støte mot noe hardt. Hadde de falt i myr hadde de sansynlig blitt blindgjengere. Jeg husker så godt hva han sa, "Andres aus kamen sie de andere aber gingen dann mit einem unheimlichen Krach aus dem anderen". Da var den første fare avverget og nå fikk vi heldigvis forsyninger. Vi skøyt ca 400 skudd den morgenen. Da var det å trekke den fronten tilbake til en linje som var lettere å forsvare det gikk ganske greit. Så var det befrielsen av Sennosero, russerne hadde trengt frem til en linje her og over til den sjøen som het Nisjesero. Det gikk altså med nøyaktig tysk presisjon, jeg fikk oppgitt en "Ixt-seit" og så skulle jeg skyte ifra IX oluss og så og så mange minutter fremover på de forskjellige punktene. Så slo

infanteriet seg igjennom og den 16.7.44 ble Sennosero befridd, og den 18.7.44 en liten feltvakt som lå nord for "Mungohøyden", som vi ikke hadde kunnet nå skikkelig ble den også befridd. Da stabiliserte fronten seg for da var russernes mulighet til å trenge frem her og videre ned til Pääjärvi og videre ned til Sojana utelukket. Russerne hadde fått seg en så kraftig nesestyver at de gjorde intet nytt forsøk på å trenge frem.

Nå ble det ganske stille etter at Sennosero var befridd, da ble jeg sjef for batteriet, min sjef fikk en høyere stilling og jeg ble batterisjef. Jeg var 10 år yngre enn mine andre kolleger men jeg hørte aldri et ynt om at jeg var en guttunge, hvilket jeg jo i virkeligheten var. Russerne streift omkring i skogene hvor vi hadde våre telefonlinjer, de ble stadig kappet og da måtte vi sende ut en patrulje som var godt bevæpnet for å finne ut hvor feilen var. Så fant de ut at linjen var kappet et par hundre meter borte da måtte de lappe den igjen og få forbindelse. Etter en stund sluttet russerne med dette helt til vi fant ut av hva de holdt på med nå. Oppe på toppen av et tre hadde russerne skavet av isolasjonen på ledningen og koblet seg inn på ledningen med en kobbertråd ned i bakken til et myrhøl likeved hvor det lå nedgravd en kobberplate, de avlyttet altså våre samtaler. Når disse andre batteriene kom etterpå ble jo de plassert på andre steder i skogen og for å få dem med hadde vi en metode som ble brukt for å utregne deres koordinater. Det var den såkalte "Der schnellvermessen im Scharfen Schuss", det batteri hvis koordinater var kjent skjøt opp en Schrapnellgranat som detonerte i luften skulle de andre peile seg inn på dem. Da var det en litt omstendelig regning, men hvis en hadde to kjente batterier som kunne skyte opp Schrapnellgranater så var det en meget enkel beregning og regne ut koordinatene for det tredje. Men det var tydelig at russerne hadde peilet oss inn, nå som vi kom til stillingskrig har vi jo en helt annen mulighet til å observere på en ganske annen måte enn når man er i bevegelseskrig. Vi hadde vårt såkalte "Schaumess-system", man peiler inn motparten ved to stasjoner hvis man har nøyaktig retning kan man fastslå hvor skuddet kommer ifra.

Men det var tydelig at russerne hadde peilet oss inn og det vi virkelig var redd for det var de svære granatene som detonerte i trærne, altså "Bäumkrepierer". De russiske granatene hadde overfølsomme brannrør så de detonerte ved den minste motstand. Det var jo tett skog overalt så hvis det detonerte over hodene på oss så slo de splintene ned. Jeg husker det plutselig begynte å ramle ned granater, vi hadde våre dekningshull, vi måtte alltid være beskyttet mot splinter som kom ovenfra, så vi måtte grave ned og inn og legge tak over. Det ble endel materielle skader, ingen falne og ingen treffere på kanonene heldigvis. Men da tok jeg kontakt med min bataljonssjef og sa at enten må vi flytte men jeg har lyst til å skyte litt tilbake, nei det må du ikke gjøre sa han, du kommer bare til å trekke på dem ild. Han hadde tenkt å la et av de andre batteriene skyte, men de andre batteriene har fått være i fred sa jeg. Hvis russerne skyter så skyter de tilbake mot oss. Da sa han gjør som de vil. Det var strengt forbudt å la skuddet til en kanon gå over en annen, hvis det skulle skje en

munningssprengning så ville det være en katastrofe for de som lå under. Hvis man skyter i øvre vinkelgruppe, så er flyvetiden atskillig lengre enn hvis man skyter i nedre vinkelgruppe. Jeg tenkte at nå skal vi forsøke. Jeg ringte opp til vår "Schau und Mess" og spurte om de hadde koordinatene for det fiendtlige batteriet, ja det hadde de så de "Aber genau" - helt nøyaktig. Hvis vi altså skyter med stor elevasjon i øvre vinkelgruppe hvor granatene har en flyvetid på ca 60 sekunder så kan vi rekke å pløgere rørene til riktig elevasjon i nedre vinkelgruppe, hvor flyvetiden bare var 30 sekunder. På den måten ville det være mulig å skyte 8 granater til detonasjon på en gang. Dette var bare teori, men jeg tenkte at vi får forsøke, og nå hadde vi anledningen.

Så skøyt jeg et skudd i nedre vinkelgruppe og hadde forbindelse med "Schau und Mess", så sier de "Zwei Hunderte meter zu Weit". Da skulle jeg etter regelen normalt ha kortet av 400 meter for å danne den såkalte "400 meters gaffelen", men et enkelt skudd ville ikke russerne ta noe særlig notis av men hvis jeg skøyt flere ville de skjønne at jeg holdt på å skyte meg inn. Russerne var innskutt på meg, så da ville det gå dårlig. I stedet for å korte av 400 meter kortet jeg av 200 meter og gjennomførte den skytingen der og det kom ingen skudd tilbake. Men nå var det på høy tid å flytte, jeg hadde sett meg ut en stilling som var 300 meter til siden, jeg fikk frem hestene og flyttet kanonene og gikk i stilling på det nye stedet, her var det en myr foran slik at vi slapp å rydde skuddfelt. Den stillingen fant ikke russerne, hver gang vi skøyt, skøyt russerne tilbake i vår gamle stilling. Jeg var der oppe noen dager etterpå og der hvor mitt telt hadde vært var det et diktet krater og alle dekningshullene våre var rast igjen etter en mengde treffere. Skogen var slått ned. Dere lurte kanskje på hvorfor jeg under disse ildgivningene her var i batteriet. Men saken er den at det å være batterioffiser kreves det visse kunnskaper i matematikk. Underoffiserene var nok solide karer, men det gikk altfor sent. Jeg fant ut at jeg gjorde best nytte for meg ved å være i batteriet, men jeg var selvfølgelig mye omkring i stille stunder for å orientere meg.

Den nye stillingen fant ikke russerne men jeg skjønnte at de var ute å lette etter oss, for det var et fenomen som vi kalte "UVD", daghavende sersjant. Han hadde sette et lite russisk fly, en dobbeldekker og så slapp flyet ut et fallskjermlys og da ble landskapet helt opplyst. Da hadde alle mann ordre om å forholde seg helt rolig, ingen måtte bevege seg. Skytsene var så godt kamuflert at de fant dem ikke. Slik gikk det frem til 4.9.44 da Finland kapitulerte. Jeg skal fortelle litt om tilbakemarsjen, den må ha vært forutsett. Tyskerne hadde nemlig sommeren 1942 planer om å sette igang en sluttoffensiv for å støte frem til Louhi og ta knutepunktet der og avbryte Murmanskbanen men da ville ikke finnene være med. Nå i ettertid vet vi hva det skyldes, det var en amerikansk "Demarch". Pussig nok var det under hele krigen diplomatisk forbindelse mellom Finland og USA, mens det ikke var mellom Finland og England eller mellom Finland og den norske exilregjeringen i London. Men da hadde finnene fått kalde føtter og tenkte vel mulighetene av at krigen kunne gå tapt,

og da hadde antagelig amerikanerne lovet den at de skulle sørge for at finnene fikk en rimelig fred. Og en må i si i betraktning av situasjonen så fikk finnene en rimelig fred, som har gjort at de kunne bevare 90% av sitt territorium. Og en ser idag at det har gått fint for dem, Stalin han beklaget jo senere, han angret på at han ikke hadde tatt hele Finland. Det var hans politikk. Nå var forholdet det at finnene trakk seg ut og vi måtte begynne tilbakemarsjen.

Da sendte vi i forveien alle tunge maskiner og enheter og de som var lettere bevegelige kom til slutt. Jeg fikk det tvilsomme oppdrag i å dekke retretten, men våre pionerer som laget forhugninger de felte trær på kryss og tvers over veien og det ble ganske godt minelagt slik at russerne ble atskillig forsinket. Det var bare et sted at det kom til skuddveksling og det var ved Kanalaajnen det ligger halveis mellom Sojana og den finsk/russiske grense. Der måtte vi skyte litt, men vi kom fra det uten tap og vi greide å stoppe russerne der. Så gikk det videre til Kuusamo hvor vi besatte Mannerheimlinjen. Vi regnet jo med at russerne ville følge etter oss inn på finsk territorium, men det gjorde de ikke. Da de gjorde det helt i nord var det for at finnene måtte avstå den korridoren som Finland hadde til Ishavet, og vi vet jo alle sammen at russerne marsjerte inn på norsk territorium helt til Tana. Men det var etter en overenskomst mellom Londonregjeringen. Vi lå i Kuusamo og marsjerte videre og nærmet oss Rovaniemi. Da kom en melding som jeg syntes var meget ubehagelig, det var inntrådt krigstillstand mellom Tyskland og Finland. Da syntes jeg at jeg kom i en vanskelig situasjon, og tenkte over det flere ganger og fant ut at dette kunne jeg ikke være med på. Da vi var kommet til Rovaniemi, vi kom over eleven der hvor to store floder renner sammen det er Kemijokki og Anarjokki. Vi var kommet over på vestsiden der da red jeg til min sjef og ba om å bli løst fra min kommando. Jeg forklarte som det var at jeg hadde meldt meg frivillig for å kjempe på finsk side for å hjelpe Finland og dette her kan jeg ikke se meg forpliktet til.

Da sa sjefen min "dette her betyr krigsrett for dem", da sa jeg at en krigsrett ikke har noen grunner for å dømme meg når den får høre mine beveggrunner. "Ja men jeg kan jo ikke overlate batteriet til en underoffiser", sa han. "Har du ikke en offiser i staben som kan overta" sier jeg? Så rister han på hodet, "vi skal ordne det på en annen måte". "Du skal slippe å dekke retretten som hittil, de kan marsjere lenger frem der er det lite sansynlig at de kommer i konflikt med finnene". Jeg husker godt den ordren jeg fikk, "Holden Sie auch mit der Batterie und machen Sie kein Halt 4 kilometer 107 auf der Muonistrasse". Dette med kilometer så og så mye er noe som er gjennomført i nordfinland den dag i dag. I disse øde strekningene hvor det bare er skog og skog, står det for hver kilometer en stor rød pel med to skilt. Det ene er avstanden til utgangspunktet og det andre er avstanden til endepunktet. Så kilometer 107 var altså 107 km ifra Rovaniemi. Hussaren ventet utenfor ved hestene og vi red tilbake i raskt trav. Da opplevde jeg de værste smell jeg noengang har hørt, enda det var en km unna var lufttrykket så voldsomt at vi holdt på å bli blåst av veien. Heldigvis så ble vi sittende i salen vi

kom frem men hestene var vettskremte. Det som skjedde var at et tyskt ammunisjonstog var sprunget i luften. Vi sørget da for å laste opp men veien var blitt så gjørmete da det hadde regnet. Vognene kjørte seg fast og vi måtte organisere hjelp, og det var et forferdelig slit. Da vi var over et vanskelig parti fikk jeg en melding bakfra "Schävkara Ausgefallen" det var foruten mitt personlige utstyr så var batteriets papirer der og måtte snu om og ri tilbake. Der fant jeg min oppasser med hest og kjerre med brukket bakaksel, det var ikke tale om å reparere smievogna var langt foran.

Det var en gård i nærheten den var folketom da personene der var blitt evakuert, der fant vi en gjødselkjerre, den hadde heldigvis ikke vært brukt på en tid. Så lastet vi alt "Mithabengut" over på den og satte vår gamle kjerre igjen som bytte og gikk videre. Vi måtte gjøre endel stopp underveis for å fore hestene slik at de ikke skulle bli altfor utkjørt. Jeg husker engang jeg sa til oppasseren min at han fikk vekke meg om et kvarter og la meg ned på bakken for å sove. Den som vekket meg var etter et kvarter var min hest, oppasseren satt ved siden av i salen og sov. Det var to hester som var vant til å være sammen, akkurat som to søstre, det var to hopper. De kunne vrinske til hverandre. Etter 3 dagers marsj kom vi omsider frem til km 107, der hadde min oppasser en seng og et måltid mat klart til meg. Jeg husker jeg vaklet inn i huset jeg hadde da sittet uavbrutt 72 timer på hesteryggen. Nå fikk jeg se at det var på disse kjerrene fullt av kartonger og sekker som igrunn ikke hørte oss til og lurte på hva det var. I Rovaniemi var det et stort lager som tyskerne ikke hadde fått evakuert. Der kunne hver man gå inn og forsyne seg med hva han ville. De hadde tatt med seg alt mulig av mat og tobakk, mest av tobakk det var svære kartonger med tobakk de hadde samlet inn. Da stilte jeg opp hele batteriet og gav ordre om at alt som var tatt med skal de legge frem foran seg. Da jeg fikk se hva det var lot jeg maten det var hermetikkbokser, men tobakken kunne hver man ta med seg så mye han kunne stappe i lommene, ikke mer. Resten ble samlet inn og brent og tobakk som den gangen var så mangelvare, jeg har ikke røkt selv. Men jeg kom til den slutning at det var nødvendig slik at vi ikke skulle legge igjen annet utstyr som var helt nødvendig. Så gikk ferden videre ved Muonio støtte vi sammen med styrkene som marsjerte ifra Tournio. De hadde blitt angrepet ifra finnene.

Da vi var kommet til Karesuando skjedde den siste dramatiske historien ifra krigen som jeg hadde var med på. Det hadde blitt nokså magert med høy til hestene våre og ved Karesuando gjør elven en bukt inn på Svensk område. Der var det en holme med noen høysotter, og det var netopp frosset is på elven og noen av våre folk hadde tatt seg over sett at disse låvene var fulle av høy. Det var jo greit hvis den holmen var finsk kunne vi bare ta det og det regnet vi at det måtte være fordi avstanden ifra holmen og over til land på vår side var ikke mer en 20-30 meter mens det var 100-150 over til landet på svensk side. Det jeg da ikke tenkte på var når elven går i en bue vil djupålen som jo alltid dannet grensen ligge i yttersvingen. Men vi sendte da alle hestekarene over der, de hadde beskjed om å ikke gå nærmere hverandre en 5 meter jeg

angrer den dag i dag på at jeg ikke fotograferte dette. Så alle disse vandrende høydottene vandrende over isen og inn til oss. Og vi forat alle hestene med dette og det vi ikke trengte lastet vi på kjerrene, og da hadde vi for nok for marsjen over fjellet og ned til Skibotndalen i Norge. Men litt senere kom det folk opp til meg og sa at det står en svensk offiser ned på holmen og roper og bærer seg. Jeg gikk bort, ikke helt ned og betraktet ham, han snakket med mine folk som stod der nede, "her var det stjålet 2000 kg høy og en tyske offiser skulle komme over og ordne opp". Dette var sent på ettermiddagen og det ble tidlig mørkt, så vi gjorde ingenting og i nattens mulm og mørke marsjerte vi videre. Men historien var ikke slutt med det, den Svenske legasjonen i Berlin nedla energisk protest ovenfor den tyske regjering om grensekrenkelser ved Karesuando, "det var stjålet 20.000 kg høy og dette måtte tyskerne erstatte". Så kom det forespørsel til alle avdelinger langs veien om de viste noe om denne affæren, vi meldte bare "Fehle Anseige" og det dat samme gjorde Skijegerbataljonen, enda de godt viste hvem høytytven var. Og jeg husker Halle sa til meg neste gang vi pratet at "når det blir 200.000 kg høy, da kommer Sverige med i krigen".

Vi kom over fjellet og ned til Skibotn og der ble det holdt en "Vollserligkeitsapell", man skulle undersøke om alt utstyr var fulltallig. Da fikk vi ros igjen da vi var eneste batteri som hadde gjennomført marsjen ifra Kiestinki til Norge uten å miste noe. Da hadde jeg andre planer, jeg hadde god stund i forveien søkt om permisjon til Norge for å gifte meg. Og jeg viste at det lå svar på dette i Narvik og fikk sendt en underoffiser i forveien dit og han kom tilbake med papirene, det var i orden. Da tok jeg farvel med mitt batteri og reiste ned og giftet meg forøverig med en slektning av min gode venn Arnfinn Vik. Denne damen er jeg gift med den dag i dag, om vi lever i 2.5 år til kan vi feire gullbryllup. I Oslo greide jeg å bli dimmitert, jeg hadde meldt meg for et år og hadde tjenestegjort i 3.5 så den saken gikk forholdsvis glatt. Mitt batteri kom til tyskland og ble satt inn i Ardenneroffensiven, den kom de ganske godt ifra. Men senere kom de til Hundsrücken, høydedragene mellom Mosel og Rhinen og fikk der en ganske hard medfart inntil de ble tatt til fange av Amerikanerne.

Det er ikke mange igjen av oss som har denne oversikten, vi hadde en regel som sa at "Niemand das mehr Erfahren aus dass für die durchführung eines Auftrages notwendig ist". Det vil jo si at en måtte være kp- eller batterisjef for å ha denne fulle oversikten. Det er skrevet mange og gode beretninger om kampene her, men den fullstendige oversikt mangler, det er faktisk bare Vik og jeg som nå lever. Da tenker jeg ikke på Halle han er 86 år og ønsker ikke mer å tre frem offentlig. Jeg håper at dere på den måten har fått et inntrykk av hva de norske i Finland utrettet, og jeg tror vi ikke har noen grunn til å skamme oss.